

**ARTUR QUINTANA I FONT: "AMB LA SEVA OBRA,
EN BODON DEFENSAVA LA SEVA VIDA I LA SEVA NACIÓ".**

Amb motiu del centenari del naixement d'en Joan Bodon, presentem un petit cicle d'entrevistes amb personalitats relacionades amb l'obra d'aquest gran escriptor occità contemporani. **L'Artur Quintana i Font és membre de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans i un gran estudiós de la llengua catalana a la Franja de Ponent**, d'on és president d'Iniciativa Cultural de la Franja. Coneixedor de l'obra d'en Joan Bodon, traduï per primera vegada l'any 1973 la novel·la "Catòia l'enfarinat" al català, i posteriorment han estat publicades reedicions.

R.- Llegint en Joan Bodon, podem copsar que la seva narrativa enllaça molt el localisme amb una universalitat comprensible per a qualsevol lector, inclosos d'aquells que siguin en àmbits temporals o geogràfics diametralment oposats. Quines són les característiques d'aquesta literatura bodoniana?

A.Q.- En Joan Bodon ens diu que només sap escriure històries que l'afecten a ell i a homes del seu país, de la nació occitana que el seu pare li havia fet conèixer –*lo qui primièr me donèt l'idèa d'una patria occitana*. I efectivament la temàtica és per una part sobre la contemporaneïtat de la ruralia roergata on Bodon va créixer i treballar, agombolat pels contes tradicionals de la seva mare i una tia materna, els moviments de defensa de les classes treballadores rurals i urbanes pel Partit Comunista, i dels que actuaven a favor de la llengua i cultura occitanes: el Felibritge i l'IEO, camps tots on ell va participar ben activament, i d'ací els moltíssims trets autobiogràfics que impregnen els seus relats, que mai no fa explícits, però que s'hi endevinen fàcilment. Per altra part en les obres de maduresa –*La Quimèra* i *Las Domaisèlas*– descriu la història de les revoltes divuitesques del Roergue –sempre Roergue. I és precisament la descripció aprofundida de la realitat immediata en el temps i en l'espai d'en Joan Bodon la que dona universalitat a les seves obres.

Hom podria creure que ho feia seguint, sense adonar-se'n, els consells d'en Joan Sales, qui en vista del ple retrocés de l'occità a les viles grans i mitjanes, declarava en el pròleg a la seva traducció al català el 1963 d'*El Garrell* d'en Loïs Delluc, que en aquesta llengua només es podia escriure de la ruralia, on l'occità es mantenia encara prou bé, o de temes històrics on aqueixa llengua havia esta omnipresent. Altrament si el novel·lista occità escrigués d'ambients ciutadans, cauria en la inversemblança –*mortal per a la novel·la* diu en Sales - si ho feia en occità, llevat

que posés la quasi totalitat dels diàlegs en francès. En un primer moment potser sí que es podria pensar que en Bodon segueix els consells d'en Sales, malgrat no conèixer-los, perquè majoritàriament, repeteixo, tracta temes rurals o històrics, però aviat el lector s'adonarà que quan surten en la narrativa bodoniana ambients ciutadans –i n'hi ha bastants- els diàlegs són en occità. Una actitud que també es troba en molts altres escriptors occitans contemporanis seus, i que tant en aquests, com en en Bodon, no els fa perdre ni una ombra de versemblança.

L'atractiu de l'estil bodonià ve de les frases curtes, a voltes com a batzegades, pròpies aparentment de l'oralitat, i un lèxic volgudament senzill –el basic occitan que proclamava com a una exigència, lluny de qualsevol artifici i abarrocament. O com escriuen Anatole/Lafont a la *Nouvelle Histoire de la Littérature Occitane* en tractar de l'estil d'en Bodon: *Partant d'une syntaxe occitane, très idiomatiques, mais qui ne recherche jamais l'effet, il a voulu éliminer tout pittoresque lexical [...] cette pauvreté devient une richesse d'art dans la mesure où elle paraît combattre l'émotion du récit, mais ne fait que la tendre davantage en profondeur.*

R.- A la novel·la "Catòia l'enfarinat" trobem un món que es resisteix a desaparèixer, i malgrat els canvis del seu voltant, es manté ferm en la defensa de la vida tradicional. El missatge és plenament encara viu avui, i més encara amb les mancances que el nostre sistema modern ha demostrat que potser no sap solucionar. Què pot aprendre un lector del segle XXI del missatge subjacent d'aquesta novel·la?

A.Q.- En Bodon defensa la seva vida, la de la seva nació occitana que en vida d'ell es manifestava prou plenament en ambients tradicionals, on ell havia crescut i coneixia molt bé. I a través d'en Catòia la defensa aferrissadament. Però no defensa la tradició per si mateixa. En dona, això sí, un missatge de fidelitat plena –a l'occitanitat- en l'exemple dels enfarinats.

R.- Fins a quin punt en Joan Bodon mostrà la seva idea sobre els canvis de la nostra societat i un cert enyorament de la vida tradicional de manera autobiogràfica?

A.Q.- No hi ha enyorament, ans testimoniatge d'una vida, la seva, i d'unes gents –les que coneix.

R.- En Catoia, quan arriba a la Gasconha, canvia de llengua i parla en francès, perquè tem que la seva modalitat d'occità no sigui compresa en aquesta altra província. Aquesta situació lingüística continua vigent a Occitània malauradament massa sovint. Per què aquesta segregació lingüística? No és perjudicial per a la unitat de la llengua occitana?

A.Q.- D'aqueixes actituds les llengües minoritzades –i l'occità n'és una de tantes com n'hi ha- en van plenes. Penseu en els casos de bastants de nosaltres que en passar a viure en territoris catalans de diferent administració comunitària renunciïn a seguir parlant en català. O en allò que n'Unamuno deia dels seus avis, l'un guipuscoà i l'altre biscaí, que es parlaven en castellà, ja que altrament, insinua, no s'haurien entès, mentre que en Baroja escrivia que els bascos d'Iparralde i els de Hegoalde s'entenien parlant en basc, i no havien de recórrer ni al francès ni al castellà per a malentendre's. Passava que n'Unamuno era un ressentit, en Baroja no.

Que això es perjudicial per al manteniment de les llengües minoritzades, per a l'occità? Oi tant que sí! Per això les fomenten tant els dits poders fàctics.

R.- La primera traducció feta de la novel·la "Catòia l'enfarinat" fou ja fa molt de temps, l'any 1973, amb un context molt diferent. Quines complicacions (o no) tingué aquesta traducció? Quin ressò tingué aquesta edició en aquells moments, encara molt difícils sota la dictadura?

A.Q.- Les complicacions no vingueren, excepcionalment, de la censura espanyola, sinó de la manca d'interès dels editors catalans en publicar textos occitans, adduint aquell conegut cercle viciós que se sol aplicar a les llengües minoritzades, o de nombre escàs de parlants: l'occità com que és una llengua poc coneguda es vendrà poc, i per això no l'editem, i com que no l'editem, serà poc coneguda. Tanmateix el Club dels novel·listes que dirigia en Joan Sales va saber trencar aqueix cercle viciós, i ja el 1963 va publicar *El garrell* d'en Loís Delluc, i el 1973 *Lo libre de Catòia* traduït al català amb el títol de *Catòia l'enfarinat*, la primera traducció d'aquesta obra a una altra llengua. Encara trigaria bastant de temps a eixir-ne una versió al francès, i més tard al castellà.

La recepció de *Lo libre de Catòia* en versió catalana fou molt ben rebuda i aplaudida per la premsa barcelonina –castellana- d'aquells anys. En publicaren ressenyes positives, fins a molt positives com la d'en Carlos Pujol (*La Vanguardia* 20.11.1973): Bodon, después de elegir muy bien su tema, ha rehuído con tacto

todos los efectismos que la situación le brindaba tentadoramente; la novela no contiene propaganda, no hace ningún alegato; tampoco es idílica, ni folklòrica, ni de tremebundas pasiones rurales. Son unas pàginas muy sencillas –a veces diríase que demasiado, porque no siempre se expresen bien las posibilidades del tema-, bien narradas, de una gran emoci3n, y que resumen un drama contado en occitano, però que es de todos; porque quizás cada hombre consciente puede llegar a sentirse minoria asfixiada, acorralada y condenada al dilema de renunciar a sí mismo o extinguirse en la soledad. En parlaren, ben elogiosament també en Josep Faulí, en Jaume Melendres i Maria Ant3nia Oliver, que en cloure el seu article afirmava que en volem més. I ens ha calgut esperar 36 anys per a tenir-ne una reedici3. A la dècada dels setanta vaig fer alguns passos –debades- per mirar de trobar editors que en publiquessin versions en castellà o en gallegoportuguès. Només a partir de la reedici3 vaig tornar a insistir i el 2011 aparegué la versió castellana de *Lo libre de Cat3ia*. Tot recentment Club Editor ha publicat *Lo libre dels grans jorns* en català i en castellà.

En les meves traduccions de l'occità al català, tant la que he publicat, com les que no, però que en alguns casos segueixo maldant per fer, no puc evitar que em sento, tan si vull com si no vull, inevitablement bonllavi, sí, aquell Joan Malbec que a principis del XVI traduí del català de Mallorca al català del Regne de València. Explicar-ne el perquè ens duria massa enllà.

R.- Alguns estudiosos consideren que "Cat3ia, l'enfarinat" seria la millor novel·la d'en Joan Bodon. És la vostra opini3 també? Quina altra novel·la d'en Joan Bodon recomanaríeu?

A.Q.- Jo en sóc un més dels qui consideren que *Lo libre de Cat3ia* és la millor de les novel·les bodonianes. Poc després d'haver-ne fet la traducci3 catalana, vam pensar, en Jaume Costa i jo, en traduir *Contes dels Balssàs*, acompanyant-la de *Le Verdugo* d'en Balzac, perquè creiem –i ho seguim creient- que els dos llibres es completaven perfectament en descriure des d'angles diferents els orígens roergats de n'Honoré. El projecte no va prosperar. Independentment de nosaltres en Jaume Figueras ha traduït al català *Contes dels Balssàs*, que tampoc ha trobat ress3 entre editors. Però el projecte no l'hem abandonat.

Tanmateix la novel·la d'en Joan Bodon que recomanaria és *La grava sul camin*, la dels anys bodonians del Rei de Prússia.

R.- Malgrat la proximitat geogràfica i lingüística entre Occitània i Catalunya, la literatura occitana, d'una gran qualitat, és molt desconeguda al nostre país pel gran públic lector. Per què hi ha aquest desconeixement? Quines mesures s'haurien de prendre per a conèixer millor aquests escriptors occitans i la seva obra?

A.Q.- Cal insistir molt més del que es fa en la intercomprensió de qualsevol text occità per part d'un lector català, amb bon hàbit de lectura i, això sí, sense prejudicis, per més que escrivint això jo mateix vagi en contra de la meua feina com a traductor. Evidentment la necessària introducció de cursos de llengua i literatura occitanes a les escoles hi ajudarà en gran manera.

R.- Fa deu anys de l'aprovació al Parlament de Catalunya de la Llei de l'Occità. S'han pres mesures però encara queda molt de camí. Quines accions creieu que serien necessàries per a aconseguir una major difusió i un major coneixement de la llengua occitana al nostre país?

A.Q.- Vivim en un Regne, Espanya, els governants dels quals estan enderiats en fer desaparèixer totes les llengües que s'hi parlen, tret de la castellana. Sota aquestes circumstàncies és gairebé ociós de plantejar mesures d'estudi i foment de l'occità, perquè els qui ens governen s'hi abraonaren sempre en contra fins a fer-les inoperants. Tanmateix cal persistir, per més absurd que pugui semblar, i aprofitar totes les esclatxes que ens permetin anar sobrevivint. I qui dia passa, any empeny ... .

R.- Heu fet molts estudis sobre la situació de la llengua catalana a la Franja de Ponent. Com valoreu l'estat del català en aquestes comarques?

A.Q.- L'Aragó es governa per un estatut que no contempla l'oficialitat de les llengües que s'hi parlen, tret de la castellana, malgrat que la Constitució Espanyola actualment vigent declari l'oficialitat –de fireta, això sí– tant de l'aragonès com del català. Es tracta d'un estatut, l'aragonès, que massa sovint ha estat declarat de constitucionalitat dubtosa.

L'anticatalanisme campa a pleret per l'Aragó, total entre els partits dretans, i deu'n'hi-do entre els de centre-esquerra i esquerra. Durant la darrera legislatura dretana –PP i Par– el català va deixar d'existir oficialment, i passà a dir-se LAPAO. En tornar a tenir el Govern el PSOE la llengua catalana ha deixat de dir-se LAPAO i torna a dir-se llengua catalana. S'ha creat una Direcció General de

Política Lingüística que, amb un pressupost d'allò mes esquifit, fa el que bonament pot a favor de l'aragonès i del català.

Hi ha ensenyament optatiu de la llengua catalana d'una a dues hores setmanals a la quasi totalitat dels ajuntament de llengua catalana, amb alguns que fan, a més, una matèria en català. Hi ha càtedra de català a la Universitat de Saragossa, i s'ensenyava a algunes normals i escoles oficials d'idiomes. El Govern convoca anualment el Premi Guillem Nicolau a una obra escrita en català, i poca cosa més. Malgrat aquesta precarietat per a la llengua catalana hi ha un centenar llarg d'escriptors en actiu –per a una població d'uns 45.000 parlants.

Francesc Sangar. CAOC.